

Balázs Sándor

Köznapi filozófia Gondolatok példázatokkal
XIII.*Változatok egy-egy témára***ÖNKÉP ÉS MÁSOK KÉPE****1. Vajon az egoista valóban nem közösségi lény?**

Ketten mondtak vélemény a felvetett kérdésről. Egyikük így vélekedett:

— Az egoista elszakad a közösségtől, magába zárkózik, saját érdekeinek zárkájából tekint ki a társadalomra. Számára a másik ember nem létezik. Szakadatlanul önmagát szemléli a zsebtükrében. Mintha éjjel-nappal a pörsenéseket szeretné eltüntetni az arcáról. Folytonos gondja, hogy megszabaduljon az önképét csúfító pattanásoktól. De nem azért, hogy mások szebbnek-jobbnak lássák őt. Mit törődik ő a másik fél véleményével? Saját magának akar tetszeni.

— Nem egészen ez az ábra — ellenkezett a cimborája, a pszichológus, aki *A jellem jellemzői* alliterációs címmel írt disszertációjával érdemelte ki a lélektan tudományának doktora címet. — Ugyanis a magának való igenis szociális lény! A legkevésbé sem szakad el a környezetétől, hanem éppen ennek a központjába kíván kerülni. Igyekszik úgy alakítani az őt körülvevő világot, hogy az minél jobban megfeleljen az önnön érdekeinek. Tekintete nem a zsebtükrére mered, amelyben unos-untalan önmagát szemléli. Szeme sarkából inkább az embertársait vizslatja: vajon kit tudna minél hatékonyabban felhasználni saját céljaira.

— Rendben van, félig-meddig igazat adok neked — dobta be a vitatársa a törülközőt a ring sarkába, de úgy, hogy azt csak kevesen lássák. — Lehet, hogy akad ilyen egoista is, de ez nem tipikus. Továbbra is fenntartom, hogy a törőlmetszett egocentrikus fütyül a világra, számára csak önmaga létezik. Ám fogadjuk el kivételes esetként a te változatodat is. Lehet, hogy akad olyan haszonleső, aki látszatra csak kifele fordulón önző. Ilyen vagy te, akit köztudottan egoistának tartanak. Aki most és szakmunkáidban arról győzködsz mindenkit, hogy te mások megítélésében narcizmusban szenvedő lényként is szociális lehetsz. Nem kívánsz elszakadni, ellenkezőleg: hatni akarsz a környezetedre. Jelen esetben rám. Azzal kívánod önös céljaidat elérni, hogy elhiteted velem: te és a veled egyívású énközpontúak voltaképpen a társadalom közösségi alanyai. Hadd terjesszem ezt rólad, hiszen a csak magaddal törődő érdeked az, hogy senki ne lásson téged a közösségnek hátat fordító alaknak.

A pszichológia doktora — akit a véleményalkotó ezek után már aligha nevezhetett cimborájának — szabadkozva elővette zsebtükrét.

— Valami belement a szemembe.

Pedig nem a látószervébe jutott porszemet igyekezett eltávolítani. Inkább ez forgott fejében: na, ha a lélektan művelőjeként és a szaktanulmányommal, megtevesztő teóriámmal nem tudtam behálózni ezt a vesémbé látó, éles elméjű alakot, hátha meglátok ebben a tükörben valaki mást, aki bedől nekem.

De a fémmel bevont üveglapon saját magát kívül senki mást nem látott.

2. Kevés becsületesnek érezni magunkat, ha mások ezt nem erősítik meg.

Különös mestersége volt, imagológiával foglalkozott. Kevesen tudták, mi is ez a furfangos megnevezés. Amikor a szakmájáról faggatták, mindig magyarázkodnia kellett: én azt vizsgálom, hogy az embereknek milyen képük alakul ki egymásról. S amikor ezek után megkérdezték tőle: szóval ön fényképész? — akkor felháborodva tiltakozott.

Egyszer összefutott régi barátjával. Szó szót követett. A haver a saját foglalatosságáról szövegelt. Ecsetelte, milyen magas beosztása van, felelősségteljes munkakört tölt be, mennyi ember sorsa függ tőle.

— Ennek a kusza feladatkörnek csak a legtisztább lelkiismerettel vagyok képes eleget tenni. S hála az égnek, önmagam előtt patyolat tiszta vagyok — ez volt a végszava.

Az imagológus, szakmai deformáltságából, tovább érdeklődött.

— S úgy véled, elég, ha te önmagadról kimódoltad ezt az önképet? Arra nem gondolsz, vajon beosztottjaid meg feljebbvalóid ugyanígy vélekednek rólad?

A megkérdezett tolmácsolta cimborájának az életelvét.

— A becsületesség — vélekedett — nem attól függ, ki ismeri el e nemes emberi tulajdonságot. Nem a vélemények teszik tisztességessé az embert. Hanem maguk a tettei.

A replika nem maradt el.

— Igen ám, de ha ezekről a cselekedetekről a környezetekben nem tudnak? Ilyenkor te csupán akkor maradsz korrekt, amikor a fürdőszobádban, borotválkozás közben a tükörben meglátod saját arcképedet. Egyébként kétséges.

Telt-múlt az idő, néhány hónap múlva megint találkoztak. A barát panaszzkodott.

— Képzeld, felmondtak nekem. A főnököm szememre vetette: munkatársaim között elterjedt rólam, hogy nem végzem gondosan a munkámat. Azt mondta, nem az a döntő, hogy mi hasznosat teszek, hanem, hogy mások tudomást szereztek-e erről. Hiába szabadkoztam, felsorakoztattam erényeimet. A válasz ez volt: minderről csak te tudsz.

Majd érdeklődően hozzátette:

— Mondd csak, hol lehet alaposabban tanulmányozni az imagológiát?

A TÖBB JOBB?

1. A több nem feltétlenül jobb; az erőgyarapodás nem okvetlenül teljesítménygyarapodás.

Ketten ültek a kocsikulcsban, a gazdatiszt és a kocsis. Előttük igencsak tüzesen szedte a lábát a két pej ló. Az agronómust ezen a vidéken filozófus alkatú úrnak ismerték. Hajtogatta is magáról: bölcselőnek születni kell, nem pedig diplomát szerezni hozzá. El szokott diskurálni János bá'-val, a lovak tudorával, akivel most a bakon nemcsak a helyét, hanem a véleményét is szeretne volna megosztani. Felfedezte benne a neki való partnert a közemberi filozofálásban — így nevezte a meditációnak azt a formáját, amelyet nem a bölcsellettudomány kandidátusai művelnek.

— Olvastam egy eminensnek tartott teoretikus elme tézisének — kezdte magasra téve a léceket a filozófia rejtelmébe be nem avatott, inkább az ostorforgatásban járatos útitársának —, mely szerint a több nem feltétlenül jobb; az erőgyarapodás nem szükségképpen teljesítménygyarapodás. Micsoda baromság! Hol van az a magára valamit is adó gondolkodó lény, aki ne fogadná el, hogy ha a zöld Trabant helyett egy sötétkék Mercedesbe ülök, a több lóerő — az erőgyarapodás — ne volna ugyanakkor teljesítménynövekedés is. Magyarán: ne száguldhatnék gyorsabban a műúton.

János bácsi a lovak közé csapott az ostorával, s megszólalt belőle a paraszti „böcsködő”, amit a nadrágos agrármérnök oly nagyra értékelt benne.

— Agrimónus úr! Ha én a Pejkom és Pajtikám elé befognék még két lovat, növegetne a lovak ereje? Vagy ahogyan az úr mondaná, a lóerő. Vajon kétszer olyan gyorsan tudnák szedegetni a lábukat? Csak úgy, irniksz-dirniksz növegetne az a tej-... micsoda?

— Teljesítmény! — segítette ki alkalmi dialógus-partnerét a hétköznapi szókratész. — Rendben van. Enyhítek a tézisen: négy ló azért mégiscsak valamivel gyorsabban húzhatná a fogatunkat, mint kettő, ám az erőgyarapodással nem arányosan — hadd használjam én is ugyanazt a kategóriát, mint János bá' — növeget. De mindenképpen nő.

Elhallgattak. Mindketten érezték, hogy párbeszédük döntetlennel végződött. A tétel és a vele szembeni kételkedés közül egyiknek sem járt ki a győzelem babérkoszorúja. Egy idő után a bölcsellettudományból még mezeiző diplomával sem rendelkező mezőgazdász mégis csak visszatért olvasmányélményéhez.

— De azt már János bá' sem vonhatja kétségbe, hogy ami több, az egyben jobb is. Ha a bankszámlámon növekszik az euróim száma, az mindenképpen jó.

— Magának igen, ha több az a fránya micsoda, euró, vagy mi a frász. De ha több a háj, az jó?

A mérnök úr végigpásztázta szemével kocsisának hektoliteres hordóhasát, s megértette a célzást. Eszébe ötlött, hogy Mária néni, János bácsi felesége mennyit ette férjeura egészségét: „Jó az neked, ha így gyarapodsz disznósírban?” A kocsist nem a zsírgyarapodás, hanem a disznó hozta ki a sodrából. Egyszer emiatt a sodrófával megegyengette a szoknyát viselő oldalbordája bordáit. Az csak úgy szaladt a tyúktól felé menedéket keresni. Közben kiabált. „Jól van, nem disznósír.” Az egész falu ezen nevetett.

— Bezony — mondta ki a végítéletet a lóhajtásra szakosodott ostorcsattogtató. — Néha a kevesebb a jobb. Az én Márím a minap felállt a hokedlire, hogy levegye a sufni tetejéről a befőttesüveget. A széke felborult, s akkorát esett, amekkora ő maga. Az meg nem kicsi. Akkor én megmagyaráztam neki: „Látod, ennek a széknak négy lába van, s így könnyen felborul. Bezzeg ha három lába volna, nem dőlne fel. A három jobb, mint a négy.”

Az agrármérnök mentette a menthetőt.

— De nincs mindig ez így. Ha János bá' PejkJójának négy lába helyett csak három lába volna, ez jobb volna magának?

Abban egyeztek meg, hogy a több egyszer jobb, máskor rosszabb. Azt viszont nem tudták eldönteni: mikor?

2. Ami megítélésünk szerint jó, nem biztos, hogy összeillik a szerintünk csak önmagában jóval.

A szakácsok szakmai értekezletet tartottak. A főszakács az előadásában ki mondta a maga vezérelvét: a főzés tudományának van egy „ars coquino”-ja.

A hallgatóságot mellbe verte ez a különös kifejezés. Hallottak ők — mármint a műveltebbek — „ars poetica”-ról. De „coguino”-ról eddig soha. Végül a most hivatásosan szakácskodó egykori latintanár megnyugtatta a főzőcskézést szakmaszerűen vagy hobbiból űzőket: „coguino” annyi jelent, mint *főz, szakácskodik*. Ezek után mindenki várta azt a bizonyos „ars”-t. S az nem is késlekedett.

Az én szakácsi credóm az — adott tartalmat az „ars”-nak a holt nyelvek és ételkészítés nagymestere —, hogy ami ízletes, az még inkább jóízű lesz, ha hozzáadunk valamilyen zamatosat.

Konyhaművészeti állítását az ókori bölcsek egyik mondásával támasztotta alá. Persze a gyengébbek kedvéért lefordította a latin szólásmondást: *Similis simili gaudet* (hasonló a hasonlónak örül.) A példák garmadáját sorakoztatta fel e tézisének alátámasztására. A fűszerek sokaságát említette. Ha ezeket hozzáadjuk a főztünkhöz, mindenképpen jobban élvezhető eledelt kapunk.

Az egyik szakácstársa tisztázásra váró kérdést tett fel. Neki is volt klasszikus műveltsége. A latin szakról dobták ki az egyetemről, származása miatt. Ezért lett az ételkészítés, nem pedig Cicero meg társai nagyon is megemésztenő gondolatainak a magyarázója, terjesztője. Persze ő is tisztában volt a konyhaművészet mai — nem a klasszikus értelemben — művészeinek az antik világról szerzett tájékozottságáról. Ezért ő is lefordította a maga latin szövegeit.

— *Audiatur et altera pars!* (hallgattassék meg a másik fél is). De *gustibus non est disputandum* (az ízlésekről nem lehet vitázni.) Igaz, hogy *ex nihilo nihil fit* (semmiből semmi se lesz.) Érvényes ez a szakácsművészetnek nevezett, nem a görög-római, esztétikai értelemben vett művészetben is. Ízletes ételt csak valamiből lehet alkotni. Igen ám, de ezt a valamit — a készülő fogást — gyakran kiegészítjük az önmagában nemigen élvezhető adalékkal. A csípős paprika például úgy, ahogy van, bajosan nevezhető élvezeti cikknek. Mégis, ha a rotyogó ételbe tesszük, ezzel feljavítjuk a minőségét. Ekképpen ha az ízlelő szervünk szerint jóhoz az ugyancsak a saját kóstolásunkban, önmagában rossz, élvezhetetlen adalékot teszünk, nem kapunk-e többlet-jót? Egyszerűbben: a jó plusz

---

---

rossz nem eredményezheti a jobbat? Végül is már Ovidius megmondta: Exitus acta probat (tettet a vég igazol).

— Ön rátapintott a dolgok velejére, hogy ne mondjam, a velős csont lényegére — dicsérte meg a kérdezőt a szakácsok és a ma már nem beszélt nyelvek okleveles tudora. — Exceptio firmat regulam (a kivétel erősíti a szabályt). Elismerem, miszerint az ízlelő szerveink szerint kellemesnek minősített aroma értéke növekedhet olyan adalékkal, amely a maga elszigeteltségében egyébként nem okoz gasztronómiai örömeket. Csakhogy én az ön érveléséből azt olvasom ki, mintha idegenkedne a többletélvezetet nyújtó plusztól. Mintha egy másik ókori utasítást követne: Non multa, sed multum. (Nem sokfélét, hanem egyvalamiből sokat.) Ön mindennap gulyást, vagy akár finom kolozsvári káposztát szeretne enni? Nagy mennyiségben? Én kitartok a mellett, hogy a jóhoz — akár az öntől talán kikövetkeztethetően feldicsért kolozsvári káposztához is — hozzá lehet tenni valami még jobbat. Növelve ezzel az ízletességét. Egyszóval: az önmagában nem ínycsiklandozó adalékkal mindenképpen jobbá lehet tenni a feltálat ételt. Ám a szakácsművészetben ennek az állításnak az ellentéte már nem érvényes. Ami a maga elkülönültségében is kellemes, az társulva az ugyancsak jó ízűhöz — mindenképpen nagyobb élvezhetőséget eredményez.

Az egyik kukta kétkedve meresztette a szemét, majd félénken megszólalt.

— A majonézt önmagában igen sokan ízletesnek tartják. De ha összekeverjük az igencsak élvezetes eperfagylalttal, aligha kapunk eladható árut.

A jó plusz jó egyenlő még jobbal képlet védelmezőjét ez a közbevetés igencsak szorult helyzetbe hozta. Errare humanum est (tévedni emberi dolog) — gondolta. Eltöprengett: vajon mégis nem kellene visszavonnia a verdiktjét, miszerint a jó halmozása mindig többlet jót eredményez? Esetleg csak esetenként?

Nem tudott dönteni. Benne csak egy antik igazság maradt megkérdőjelezhetetlen: Factum fieri infectum non potest (a megtörténtet meg nem törtéنتé tenni nem lehet). Abban nem kételkedett, hogy ha elsózza a levest, azt már nem lehet visszacsinálni.

De a többi gasztronómia-művészeti tézis filozófiai hitelessége felől már kételeyei támadtak.

Kiadványaink

2019-ben megjelent

